

НАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ПІДСТАВА ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ

Наталія Анатоліївна ФЕДОСЕНКО,
*кандидат юридичних наук, викладач
кафедри права Національного
аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут», адвокат*

Питанню належного виконання зобов'язання присвячене визначальне місце у зобов'язальному праві України. Основною метою регулювання зобов'язальних відносин є створення всіх необхідних правових і організаційних механізмів для належного виконання зобов'язань. Належне виконання зобов'язання є ідеальною підставою для його припинення, в результаті чого досягається основна мета зобов'язання.

Положення чинного цивільного законодавства оперують такими термінами як «припинення зобов'язання» (гл. 50 ЦК України) та «розірвання договору» (ст.ст. 652–654 ЦК України) [1]. Зважаючи на те, що в розумінні ЦК України зобов'язання є правовідношенням (ст. 509 ЦК України), а договір – домовленістю сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 626 ЦК України) вбачається, що міцний зв'язок правовідношення як наслідку укладення договору та власне договору як юридичного факту – підстави виникнення зобов'язання відображається в тому числі на припиненні обох юридичних феноменів. Їх взаємозалежність обумовлює існування двох порядків правоприпинення.

Перший обумовлює припинення договору шляхом припинення зобов'язання. Виконання боржником всіх своїх обов'язків за договором спричиняє припинення кореспондуючих їм прав, що спричиняє припинення правовідношення – зобов'язання, а тому і «вичерпування» змісту договору як підстави виникнення відповідних пра-

вовідносин. В такому разі договір залишається лише домовленістю, зафіксованою у визначеній формі породжені права та обов'язки за яким виникли і припинили своє існування. Так само і інші способи припинення правовідношення – зобов'язання, впливаючи на один з визначальних елементів правовідношення, тобто його об'єкт, суб'єктний склад або зміст (права та обов'язки) спричиняє їх припинення внаслідок чого саме правовідношення як системне утворення припиняє своє існування.

В цілому ж в якості підстав припинення цивільно-правового договору виступають юридичний факт або їх сукупність [2, с. 136]. Однією з найбільш поширених підстав припинення договору і породженого ним зобов'язання є виконання його умов і, відповідно, «вичерпування» змісту правовідношення.

Виконання зобов'язання завжди виявляється у вчиненні певних дій, визначених договором або законом, що спрямовані на припинення конкретного зобов'язання (обов'язку). Тобто дії щодо виконання зобов'язання є юридичним фактом, з яким правопорядок пов'язує припинення вимоги кредитора і кореспондуючого йому обов'язку боржника [3, с. 38]. Як зазначає С. А. Чванкін, під виконанням зобов'язання розуміють вчинення кредитором і боржником дій зі здійснення прав та виконання обов'язків, що випливають із зобов'язання. Такі дії повинні точно відповідати всім умовам договору або вимогам законодавства, а при їх відсутності – вимогам, що звичайно пред'являються, у тому числі звичаям комерційного обороту, правилами ділової етики тощо, на засадах добросовісності, розумності та справедливості [4, с. 116]. Відповідно до ст. ст. 525, 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться; одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається [1]. Таким чином, ідентифікаторами належного виконання зобов'язання є предмет, час, місце та спосіб.

Також належним вважається виконання умов договору у визначений домовленістю строк або термін. Зокрема, ст. 530 ЦК України встановлено, що якщо у зобов'язанні встановлено строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Договір є обов'язковим для виконання сторонами (ст. 629 ЦК України). Однак, згідно статей 638, 639 Цивільного кодексу України, договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору [1].

Що стосується способу виконання зобов'язання, то він встановлюється сторонами договору в його умовах або визначається виходячи із сутності зобов'язання і його предмету. На підставі осмислення нормативних положень чинного цивільного законодавства України сучасні вчені зазначають, що загальним правилом зобов'язання повинно бути виконане боржником повністю. Виконання зобов'язання допускається лише тоді, коли це встановлено договором, актами цивільного законодавства або впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту [3, с. 41].

Отже, належне виконання зобов'язання є самостійним юридичним фактом. Договір як домовленість, спрямована на настання визначених юридичних наслідків. Належне виконання договору як підстава його припинення являє собою вчинення сторонами договору дій, визначених змістом (умовами) договору (належне виконання).

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356 (із змінами)
2. Міхно О. Поняття та види підстав припинення цивільно-правового договору. *Право України*. 2004. № 5. С. 135–137.
3. Гринько Р. В. Щодо питання про виконання цивільно-правового зобов'язання. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 37–42.